

13. О причислении переселенцев по месту жительства // ГАТО. Ф. 196. Оп. 10. Д. 1074.
14. О причислении переселенцев пос. Виленка Петропавловской волости // ГАТО. Ф. 196. Оп. 8. Д. 956.
15. О причислении переселенцев пос. Бросовка Петропавловской волости // ГАТО. Ф. 196. Оп. 8. Д. 989.
16. О ссыльных, прибывших в октябре и ноябре 1897 г. и январе 1898 г. // ГАТО. Ф. 196. Оп. 9. Д. 499. Д. 556; Оп. 10. Д. 1060.
17. По прошениям крестьян о перечислении их в разные волости // ГАТО. Ф. 196. Оп. 8. Д. 70.
18. Постановления общего присутствия Томской казенной палаты, протоколы волостных правлений по вопросу исчисления переселенческих ссуд и переписки с Витебской и Херсонской казенными палатами о причислении задолжности по переселенческим ссудам с 08.01.1915 г. по 22.09.1917 г. // ГАТО. Ф. 196. Оп. 7. Д. 1076.
19. Ревизская сказка крестьян Лидского уезда. 1795 г. // ГИАЛ. Ф. 515. Оп. 15. Д. 155.
20. Списки о выдаче ссуды переселенцам, водворенным на Бросовском участке Нелюбинской волости Томского уезда за 1898–1900 гг. // ГАТО. Ф. 3. Оп. 46. Д. 412. Д. 614.
21. Списки переселенцев разных участков и волостей. 1901 г. // ГАТО. Ф. 239. Оп. 1. Д. 8.
22. Список переселенцев, прибывших из России для водворения в казенные земли в Томскую губернию. 1897 г. // ГАТО. Ф. 196. Оп. 8. Д. 35.
23. Томская область. Объединения национальных меньшинств. Национально-культурные автономии и НПО [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.indem.ru/serpts/Minorities/Tom/Tom09.htm>. — Дата доступа: 18.06.2014.
24. Томская Римско-католическая Церковь Покрова Пресвятой Богородицы царицы святого Розария [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://dom-polski.ru.ru/russian/kostioli/costioli.html>. — Дата доступа: 18.06.2014.

Святлана Снапкоўская (Мінск, Беларусь)

СУЧАСНЫЯ НАПРАМКІ ДАСЛЕДАВАННЯ БЕЛАРУСАЗНАЎСТВА: РАСІЙСКІ ВЕКТАР

На сучасным этапе нямала даследаванняў прысвечана важнай навуковай праблеме — беларуска-польскім адносінам у навукова-культурнай сферы. Але п'яганны беларусазнаўства сёння таксама плённа вывучаюцца не толькі заходнімі навукоўцамі, але і ўсходнімі. Я маю на ўвазе перш за ўсё дзейнасць нашых аўтарытэтных акадэмічных расійскіх школ, добра вядомых яшчэ з савецкіх часоў. Выбар гэтых майго артыкула звязаны з працэсамі расійска-беларускай інтэграцыі, скіраванай на збліжэнне нашых краін і народаў у

розных сферах жыццядзейнасці, у тым ліку і ў навукова-культурнай. Інтэграцыя ў сферы навукі і культуры — найважнейшы пункт беларуска-расійскіх пагадненняў 1996 і наступных гадоў.

Вядома, што абмен вопытам у наладжванні працэсаў фарміравання і развіцця міжкультурнага дыялогу мае на мэце захаванне культурнай самабытнасці і разнастайнасці нашых народаў. Але гэты цяжкі шлях можа быць пераадолены толькі ў выпадку сумеснай працы беларускіх і расійскіх навукоўцаў. Галоўны напрамак гэткай дзейнасці прадугледжвае як рэтраспектыўны гісторыка-культурны аналіз, так і сучасныя тэндцыі развіцця навукі і культуры ў Беларусі і Расіі. Наратыв «міжкультурны дыялог» першапачаткова прадугледжваў размову паміж дзвюма альбо некалькімі асобамі, але ў найноўшым навукова-культурным аспекце трактуецца як «размова на роўных». А размова на роўных засноўваецца і на раўназначных умовах функцыянавання дыялогу. Ці роўныя гэтыя ўмовы міжкультурнага расійска-беларускага дыялогу?

За адказам звернемся да нашага класіка — Максіма Багдановіча. У 1914 г. паэт пісаў, што «беларуская культура зусім не ёсць простым варыянтам культуры вялікарускай. Наадварот — гэта два самастойныя культурныя комплексы, якія з самага пачатку раслі і развіваліся незалежна адзін ад аднаго. Адрозніваючыся паміж сабою і па побытавых першаасновах, і па ўплывах, накіраваных звонку, і па падзеях далейшага гістарычнага жыцця, яны, натуральна, прыйшлі да далёка не тоесных канчатковых вынікаў»¹. Адсюль выдвочна і розная ступень культурных узаемаўплываў. На сучасным этапе ў межах адзінай рускамоўнай культурна-інфармацыйнай прасторы расійскі комплекс дамінуе над беларускім. Зразумела, што ў расійскай і беларускай культуры маецца найўнасць цэлага комплексу элементаў культурна-гістарычнага падабенства (гістарычны, культурны, моўны, нацыянальная самавядомасць і інш.). Але ў дадзеным выпадку гэта падабенства заканамерна іграе на карысць мацнейшаму. Адсюль сыходзіць і імкненне да ўніфікацыі нацыянальных каштоўнасцей.

Што адбываецца ў межах даследаванняў аўтарытэтных расійскіх навуковых цэнтраў, якую яны маюць накіраванасць і які змест гэтай беларусазнаўчай праблематыкі? Перш за ўсё лічу неабходным адзначыць кнігу «Беларуская расійская інтэграцыя», што выйшла ў выдавецтве «Энцыклапедыкс» яшчэ ў 2002 г. Важна падкрэсліць, што падобная кніга, надрукаваная на беларускай мове, выйшла ўпершыню. У ёй змяшчаецца шэраг грунтоўных аналітычных артыкулаў па вузлавых праблемах прававых, эканамічных, сацыяльна-палітычных і культурных беларуска-расійскіх узаемаадносін. Даследаванне аднаго з аўтараў — Андрэя Екадумава — прысвечана культурным рэаліям беларуска-расійскай інтэграцыі. У ім паказана роля расійскага фактара ў

¹ Багдановіч, М. Белорусское возрождение // Багданович, М. Поэмы збор твораў: у 3 т. Т. 2. Маст. проза, пераклады, чарнавыя наклады. — Мінск, 1993. — С. 259.

развіцці беларускай культурынай прасторы. У часы перабудовы (1985—1990 гг.) Расія пачала адзітваваць ролю культурынага донара БССР, што стала фактарам папярэдняга гістарычнага развіцця Беларусі. Але, адзначае аўтар, роля Расіі ў сацыякультурнай дынаміцы Беларусі канца 80-х — пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя далёка не адназначная. Расія перыяду гарбачоўскай перабудовы ў выглядзе сваіх дэмакратычных злітаў выступіла іншыятарам развіцця нацыянальна-дэмакратычнага руху ў рэспубліках ССССР, у тым ліку і ў БССР [1, с. 173—174].

За апошнія 20 гадоў у навукова-культурным асяроддзі Расійскай Федэрацыі сфарміраваліся два асноўныя напрамкі навукова-культурнага беларуска-расійскага дыялогу — акадэмічны і публіцыстычны. *Акадэмічны* напрамак базуецца на ўліку нацыянальна-культурных інтарэсаў, этнічных асаблівасцей і скіраваны на захаванне нацыянальнай ідэнтычнасці, асобнасці нацыі і народаў. Акадэмічны напрамак даволі ўстойліва развіваецца праз дзейнасць *Інстытута славяназнаўства і Інстытута Еўропы Расійскай акадэміі навук*. Гэта тэндэнцыя знайшла адлюстраванне і ў дзейнасці *Інстытута тэорыі і гісторыі педасогі Расійскай акадэміі адукацыі*. Навукоўцамі-педагогамі інстытута распрацаваны шэраг істотных метадалагічных праблем, і ў першую чаргу гэта нацыянальныя каштоўнасці і ідэалы ў адукацыі дарэвалюцыйнага перыяду. На рубяжы XIX—XX стст. пачынаецца актыўнае вывучэнне этнапедагагічнай праблематыкі вядучымі вучонымі-педагогамі Расіі. Прычынамі ўзрастання цікавасці да гэтай тэматыкі былі: эканамічнае і культурнае асваенне ўкраінных зямель Расійскай імперыі; міграцыя рускага насельніцтва ў сувязі з перасяленчай палітыкай; уздым нацыянальных рухаў розных народаў; наступная школьная рэформа, якая была накіравана на нацыянальныя каштоўнасці адукацыі; неабходнасць увадзення ўсеагульнай пачатковай адукацыі на ўсёй тэрыторыі Расійскай дзяржавы. Расійскія вучоныя і педагогі заўважылі гэтыя новыя з’явы і накіравалі ўвагу ўрадавых колаў і педагагічнай грамадскасці на праблему стварэння рускай нацыянальнай школы, а ў больш шырокім плане — на праблему суадносін агульначалавечага і нацыянальнага ў адукацыі і выхаванні. Напружаны інтарэс да нацыянальных каштоўнасцей адукацыі, які выразна праявіўся ў пачатку XX ст., быў заканамерным вынікам развіцця педагагічнай думкі Расіі: ад успрымання агульначалавечых ідэй Асветы (XVIII — пачатак XIX ст.) — праз авалоданне каштоўнасцямі заходнеўрапейскай педагогікі (першая палова XIX ст.) — да пераканання ў неабходнасці іх узаемазвязі са спецыфічнымі традыцыямі рускай школы (другая палова XIX — пачатак XX ст.) [4, с. 226].

Пасляковы вынік навуковай дзейнасці забяспечваецца ўмацаваннем і развіццём шматгадовай традыцыі акадэмічных інстытутаў. Яе сутнасць заключаецца ў наступным: пераважае не персаналісцкая выбіральнасць, але наяўнасць і высокі ўзровень ведаў у даследаванні праблем гісторыі і тэорыі культуры. Гэты падставовы спосаб навуковай і педагагічнай дзейнасці забяс-

печвае пасляховасць вынікаў даследаванняў, што ажыццяўляюцца ў сучаснай навуцы і практыцы.

Праблематыка Інстытута славяназнаўства РАН, менавіта аддзела ўсходня-га славянства, выдзяляецца актуальнасцю і навукова-тэарэтычнай значнасцю, што прадэманстравана напрамкамі дзейнасці і разнастайнымі праектамі. Комплексны напрамак «Механізмы фарміравання і спосабы праўлення этнакультурнай ідэнтычнасці» тэрытарыяльна ўключае даследаванні Украіны, Беларусі і Польшчы і ставіць на мэце вывучэнне асаблівасцей фарміравання нацыянальнай самасвядомасці і эвалюцыі этнакультурнай ідэнтычнасці на-родаў Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, а таксама даследаванне ролі і ўплыву як агульнаславянскай культурынай прасторы, так і дзяржаўнага фактару на іх станаўленне і развіццё [5].

У метадалагічным плане зроблена нямала. Акрамя тэарэтычнага абгрунтавання тэрмінаў «этнас», «нацыя», «этнакультурная прастора», выдзелены крытэрыі нацыянальнай ідэнтычнасці, паказаны механізмы ідэнтыфікацыі асобы ў розных гістарычных умовах, як унутраная і знешняя ідэнтычнасць і іерархія ідэнтычнасцей, так і рэгіянальная ідэнтычнасць. Раскрыта выўле-ненне этнакультурнай і нацыянальнай ідэнтычнасцяў у гістарычных тэктах, візуальных крыніцах і эга-дакументах, паказаны ўяўленні, характэрныя для розных сацыяльных слаёў. Ажыццёлена параўнальнае вывучэнне народаў Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, паказана асобнае і агульнае ва ўмовах фарміравання этнакультурнай і канфесійнай ідэнтычнасці, развясчаныя міфы аб нацыянальнай выключнасці і ахарактарызавана ўнікальнасць гістарычнага лёсу асобных народаў.

Праект «Усходнеславянскія этнакультурныя і рэлігійныя анклавы на прасторы Slavia Orthodox» (тэрмін для абазначэння культурна-моўных сітуацый у праваслаўных паўднёва- і ўсходнеславянскіх народаў) прадугледжвае аналіз гістарычных умоў фарміравання ўсходнеславянскіх этнакультурных і рэлігійных анклаваў, выўленне міграцыйных працэсаў і міграцыйнай палітыкі ў адносінах да ўсходнеславянскіх перасяленчых груп. У шырокім гістарычным кантэксце разглядаюцца сацыяпалітычныя, культурныя і моўныя працэсы ў поліэтнічным рэгіёне — страгэгіі ўзаемадзеяння анклаўнага насельніцтва з жыхарамі метраполіі. Аналізуюцца тэарэтычныя, метадалагічныя, ідэалагічныя, юрыдычныя асновы нацыянальна-культурнай палітыкі ў адносінах да цэлага шэрагу анклаўных груп. На тэарэтычным узроўні адбываецца пошук формаў захавання этнакультурнай ідэнтычнасці і стварэнне ўласных інстытутаў у межах анклаваў (нацыянальныя школы, сродкі масавай інфармацыі, культурныя арганізацыі і г. д.). Распрацоўваецца праблема тыпалогіі анклаў-ных груп і пытанні тэрміналогіі іх абазначэння (анклаў, дыяспара, зямляцтва і г. д.). Адлюстраваны ўплыў знешняга фактару на ўмовы існавання ўсход-неславянскіх анклаваў. Адно з задач аўтары бачаць у параўнальным аналізе іншаславянскіх анклаваў на прасторы Slavia Orthodox.

Кіраўніцтва Інстытута Еўропы Расійскай акадэміі навук лічыць беларуска-ўкраінскую навукова-культурную праблему вельмі актуальнай у сваёй навуковай дзейнасці. Інстытутам падтрыманы навуковы праект па падрыхтоўцы кнігі па Беларусі, дзе плануецца змяшчэнне цэлага раздзела «Расійска-беларускія культурна-камунікацыйныя ўзаемаадносіны». Змест раздзела прадугледжвае раскрыццё шэрагу актуальных праблем расійска-беларускіх ўзаемаадносін у галіне культуры, камунікацыі і інфармацыі. Аўтары бачаць сваю задачу ў выяўленні перадумоў і аб'ектўных фактараў, якія збліжаюць нашы народы і дзяржавы ў культурна-камунікацыйнай сферы, як і таго, што перашкаджае іх збліжэнню. Асабліва ўвага будзе нададзена пытанням фарміравання і развіцця культурна-гуманітарнага супрацоўніцтва з пачатку 1990-х гг. да нашых дзён.

Вядучымі расійскімі акадэмічнымі навукоўцамі ў 2007 г. выдадзена калектыўная манаграфія «Западные окраины Российской империи» [2]. У цэнтры ўвагі аўтараў была праблема ўзаемадзеяння імперскай улады і розных нацыянальных рухаў, у тым ліку і на тэрыторыі Паўночна-Заходняга краю. Адмова ад спрошчаных падыходаў да гэтай праблемы дазволіла больш дэталёва аналізаваць стратэгію і тактыку нацыянальна-культурнай палітыкі Расіі. У кнігу ўключаны артыкулы польскіх, украінскіх і беларускіх аўтараў, што дало магчымасць параўнаць падыходы розных гістарыяграфіў.

Беларускія навукоўцы ў 2012 г. выдалі грунтоўнае навукова-гэрэртычнае даследаванне «Культура Беларуси: 20 год развіцця» [3]. У дадзеным выданні зроблена спроба асэнсаваць асноўныя вынікі развіцця культуры Беларусі за гады існавання суверэмнай беларускай дзяржавы. У кнізе прааналізаваны прычыны дзяржаўнай палітыкі ў сферы культуры і адукацыі ў гістарычнай рэтраспектыве. Каштоўным з'яўляецца тое, што праведены падрабязны аналіз стану, тэндэнцый і прывяртытэаў развіцця культуры Беларусі дазволіў на аснове комплекснага падыходу выявіць сучасную стратэгію і перспектывы развіцця нацыянальнай культуры краіны. Відавочна, кнігай можна ганарыцца, паколькі яна развівае сучасную навуку і культурную практыку.

У межах сумеснага беларуска-расійскага праекта ў 2013 г. у выдавецтве «Беларуская энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі» выйшла кніга-фотаальбом «Белорусы Москвы. XVII век». Гэтая кніга — фундаментальная праца беларускіх, расійскіх і літоўскіх даследчыкаў — вярзана дэманструе важкі ўклад беларускіх майстроў, архітэктараў і навукоўцаў у развіццё культуры Масквы.

Наступны напрамак вывучэння беларускаснаўства я вызначыла як **іубі-цыйствычны**. Чаму? Таму што ён, амаль не маючы навуковай асновы, прадстаўляе даволі шырокую сацыяльную базу — ад прафесараў да звычайных грамадзян. Я не бачу неабходнасці ў яго аналізе, але хачу толькі акрэсліць. Змест поглядаў гэтай часткі насельніцтва (прыхільнікаў публіцыстычнага напрамку) вагаецца ад ідэалогіі «заходнерусізму» (добра вядомага ў нашай найноўшай гісторыі) да банальнай неінфармаванасці, калі не сказаць болей.

Асноўныя найноўшыя характарыстыкі гэтай тэндэнцыі — сублімацыя і часам падмена паняццяў «савецкі» і «расійскі», што выяўляецца ў: 1) недахопе палітыкарэктнасці ў сродках масавай інфармацыі; 2) адуэнтнасці дыферэнцыяцыі ў поглядах на гісторыю ўкраінскай і беларускай культуры і нават на сучасныя ідэалагічныя і сацыяльна-культурныя працэсы, што адбываюцца ў нашых дзвюх братніх краінах. Часам нават дактары філасофскіх навук запісваюць беларуса Андрэя Андрэевіча Грамыку да ўкраінцаў. Але між іншым падкрэслваюць, што больш за 50 адсоткаў загадчыкаў кафедраў расійскіх ВНУ складаюць этнічныя беларусы і ўкраінцы.

І яшчэ вельмі важна адзначыць у сувязі з гэтым недастатковую інфармаванасць у пытаннях канфесійнага характару. Тут я маю на ўвазе, па-першае, культурныя асаблівасці функцыянавання аўтакефальнай праваслаўнай царквы ва Украіне. Па-другое, часам механічнае залічэнне беларусаў каталіцкага веравызнання заходняга рэгіёна нашай краіны да палякаў. У гэтым кантэксце варта прыгадаць прамову выбітнага віцебскага даследчыка культуры Беларусі канца XIX — пачатку XX ст. Аляксея Сапунова. У Дзярждуме сто гадоў таму ён выказаў літаральна наступнае: «Адносіць беларусаў-каталікоў да палякаў — гэта не што іншае як, прабачце, этнаграфічнае рабаванне» [4, с. 113]. Культуралагічны аналіз паказвае, што ў сённяшняй Беларусі па гэтых пытаннях канфесіянальнага характару існуе паразуменне. Мы добра ведаем, што расіяне вельмі прыязна сустракаюць беларусаў, дзеяцця станюўчымі ўражаннямі аб нашай культуры. Але самае істотнае яны фармулююць так: «Гэтае, што у вас все говорят по-русски». А калі адказваеш ім па-беларуску, здзіўляюцца: «Почему вы не говорите по-белорусски, ведь это такой красивый язык?»

Сёлета ў маі месяцы я прымала ўдзел у чарговых XIV міжнародных Ліхацоўскіх навуковых чытаннях у Санкт-Пецярбургу. Выступіць там — вялікі гонар для кожнага навукоўца, паколькі чытанні сталі моцным рэсурсам развіцця навукі і навукова-гэрэртычнага ўзбагачэння ўдзельнікаў форуму. У сувязі з гэтым хачу выказаць некалькі думак. Мноства розных ідэй і падыходаў рэалізуецца перш за ўсё ў сферы адукацыі, якая разам са сферай культуры складае цэласны духоўна-маральны комплекс. Пагэтаму асноўная задача бачыцца ў тым, каб сфармуляваць перспектывныя пазіцыі, якія важна закласці ў адукацыйную праблему. Беларусь — шмагнацьянальная і шмапканфесійная краіна. Разнастайны гістарычны вопыт — часоў ВКЛ, Рэчы Паспалітай, Расійскай імперыі, савецкага часу і сучасны — прадугледжвае розныя падыходы да вырашэння праблем адукацыі. Акадэмік Дзмітрый Сяргеевіч Ліхачоў падкрэсліваў, што кожная культура мае свае каштоўнасці і павінна быць падтрымана перш за ўсё праз адукацыю. У разнастайнасці культур неабходна бачыць крыніцу развіцця. Але для гэтага мы павінны навукова правільна ставіцца да адрозненняў і бачыць у іх крыніцу ўзбагачэння. Праблемы суіснавання розных культур існуюць, і неабходна выпрацаваць

падыходы да вырашэння гэтых пытанняў. Дырэктар Інстытута філасофіі РАН акадэмік Гусейнаў вылучыў тэзіс, што глабальная культура сфарміравалася, пагэтам мы павінны навучыцца жыць не толькі ў сваіх нацыянальных культаурах, культурах малых этнасаў, культуры вялікай этнічнай супольнасці, але і ў глабальных культурах. І тут спецыялісты ў адукацыйнай сферы павінны не толькі рэзюльва акрэсліць прынцыпы і падыходы да гэтай праблемы.

Вельмі важна даць навуковыя рэкамендацыі, каб знайсці канкрэтныя рашэнні праз змест адукацыі. А без увядзення ў змест школьнай адукацыі прадмета «Культура Беларусі ў сусветным кантэксце» немагчыма вырашаць актуальныя задачы выхавання моладзі. Пагэтаму ўношу прапанову звярнуцца да Міністэрства адукацыі аб увядзенні ў змест школьнай адукацыі прадмета «Культура Беларусі ў сусветным кантэксце». Шэсць гадоў прайшло з таго часу, як прадмет «Сусветная мастацкая культура» быў выведзены з вучэбнага плана агульнаадукацыйнай школы. Адмоўныя вынікі гэтай памылкі ўсім вядомыя. А такое вяртанне культуры ў школу якраз і будзе адпавядаць логіцы сучаснага педагагічнага працэсу, дзе ў апошнія гады актывізавалася патрыятычнае выхаванне моладзі. Гэтаму важнейшаму напрамку ў сістэме выхавання Рэспублікі Беларусь трэба надаць трывалы грунт, навуковыя і метадычныя падставы і маральныя арыенціры, што і складае культурны змест нацыянальнай сістэмы адукацыі. А самае галоўнае — дапаможа вырашыць праблемы бездухоўнасці, абіякаваці, псіхалогіі ўтрымальніцтва.

Папярэдне мною ўжо былі распрацаваны дзве мадэлі нацыянальнай школы як у кантэксце ўласнабеларускім, так і агульнарасійскім. А зараз у русле пастаўленых задач цалкам лагічна прапанаваць уласную мадэль бачання гэтага працэсу на прыкладзе нацыянальнай сістэмы адукацыі. Аўтарская рэсперспектыўная фрэймавая мадэль адукацыі распрацавана на аснове архіўных крыніц, прайшла апрабачню ў вядучых расійскіх навукова-педагагічных выданнях і знайшла падтрымку сярод спецыялістаў. Мадэль скіравана на гарманізацыю спецыфічных нацыянальных і ўніверсальных інтэнцый у канкрэтным гісторыка-культурным працэсе. Фрэйм мы разглядаем як блок з канкрэтна-гістарычным альбо эталонным зместам. Вынік узаемадзеяння асноўных складалючых мадэліруемага працэсу знаходзіцца ў прамой залежнасці ад зместу фрэймаў, што дазваляе на тэарэтычным узроўні будаваць і абгрунтаваць адукацыйную парадыгму.

У якасці асноўных фрэймаў мадэлі выступаюць культурна-адукацыйная палітыка дзяржавы і нацыянальна-культурная спецыфіка далезага рэгіёна як кантэксна-складаючыя ўмовы развіцця нацыянальнай сістэмы адукацыі. Мадэль адлюстроўвае ўзаемадзеянне зместу двух асноўных фрэймаў пад уздзеяннем знешняга і ўнутранага фактараў. Гэта дае магчымасць вызначыць асноўныя шляхі ўзаемадзеяння розных фактараў у канкрэтных нацыянальна-культурных рэаліях, прагназаваць развіццё адукацыі, скіраванай не на процістаянне, а на інтэграцыю нацыянальных суб'ектаў.

У якасці персперспектыўнага кірунку далейшага даследавання можна прапанаваць наступныя: адукацыя і дыялог культур. Дзеля яго рэалізацыі неабходна вырашэнне шэрагу навукова-педагагічных задач: даследаванне прафесійнай дзейнасці расійскіх і беларускіх адукацыйных устаноў на аснове паглыбленай характарыстыкі асноў расійскай і беларускай ідэнтычнасці і рэсперспектыўнага кампарагвысцкага аналізу, па-другое — распрацоўка механізмаў узаемадзеяння культурна-адукацыйных праектаў у гуманітарнай сферы.

Сучасная эпоха радыкальных трансфармацый на постсавецкай прасторы прад'яўляе надзённыя паграбаванні да разумення культур, традыцый і ладу жыцця кожнага народа, які ўцягваецца ў мікрасістэму. Запаграбаванасць разглядаемай праблематыкі ўзмацняецца ўнікальнасцю вопыту супрацоўніцтва дзяржавы, грамадзкасці і царквы ў вырашэнні праблем адукацыі і выхавання, у пошуку балансу ўладна-прававых інтарэсаў і духоўна-маральных пачаткаў у сферы адукацыі і культуры. Гэта вельмі актуальна ў сучаснай сацыякультурнай сітуацыі Расіі і Беларусі. Хаця культурны дыялог паміж Расіяй і Беларуссю ў апошнія часы ідзе для Беларусі больш інтэнсіўна, сацыяльна-культурныя мадэлі, якія пераважаюць у Беларусі, адрозніваюцца па шэрагу момантаў ад расійскіх.

Літаратура

1. Беларуская-расійская інтэграцыя. Аналітычныя артыкулы. — Мінск, 2002.
2. Западныя окраіны Расійскай імперыі. — М., 2007.
3. Культура Беларусі: 20 год развіцця (1991–2011) / С. П. Вінакурава [і інш.]; навук. рэд. І. І. Крук. — Мінск, 2012.
4. Снапковская, С. В. Развіццё образования и педагогической мысли Беларуси во второй половине XIX — начале XX вв. / С. В. Снапковская. — М., 2011.
5. Этнакультурная ідэнтычнасць народаў Украіны, Беларусі і Польшы: механізмы фарміравання і способы прояўлення. — М., 2011.